

Україна у фокусі

5 – 11 грудня 2011 року

ЗМІСТ

I. Огляд політичних подій за тиждень.....3

II. Аналітична довідка.....5

Демократичні процеси.

Парламентські вибори в Росії: уроки для української влади та опозиції.....5

I. Огляд політичних подій за тиждень

5
грудня

Ухвалення нової редакції Закону про вибори внесло розбрат у ряди опозиції. Після голосування за цей закон лідер партії «Громадянська позиція» Анатолій Гриценко оголосив про вихід із Комітету опору диктатурі (КОД). Остаточного рішення, виходити з КОД чи ні, не ухвалили й у «Свободі», проте Олег Тягнибок вже долучився до процесу узгодження єдиного списку опозиційних кандидатів на мажоритарних округах, в якому також беруть участь «Фронт змін» та «Батьківщина», але не бере – партія Віталія Кличка «УДАР».

6
грудня

Бютівці заблокували президію Верховної Ради з вимогою до Віктора Януковича «Не вбивати Юлію Тимошенко». Депутати від БЮТ хочуть внести до порядку денного три законопроекти щодо декриміналізації статей кодексу, в тому числі тих, за якими засуджено Юлію Тимошенко.

7
грудня

Шевченківський суд столиці вирішив провести виїзне судове засідання зі слуханням экс-прем'єра у палаті медсанчастини слідчого ізолятора, де перед цим слідчі Державної податкової служби ознайомили Юлію Тимошенко з матеріалами судових експертиз. Нагадаємо, суд триває на подання СБУ, слідчі якої розслідують зловживання у компанії «Єдині енергетичні системи України», якою свого часу керувала Тимошенко.

Державна пенітенціарна служба повідомила, що стан здоров'я Юлії Тимошенко за останні кілька днів не погіршився, вона проходить призначений курс лікування, і протипоказань для проведення слідчих дій немає. Водночас адвокат экс-прем'єра, Сергій Власенко, заявив, що стан її здоров'я не покращився. За його словами, экс-прем'єр не встає з ліжка і не отримує жодних ліків.

Проводити засідання Шевченківського райсуду Києва у справі Юлії Тимошенко в Лук'янівському слідчому ізоляторі неприпустимо. Про це заявила уповноважений парламенту з прав людини Ніна Карпачова. За її словами, проведення судових засідань в камері ув'язненої суперечать і українському, і європейському законодавству. Тож у майбутньому экс-прем'єр може поскаржитися у Європейський суд з прав людини.

8
грудня

Юлію Тимошенко заарештували вдруге. Шевченківський районний суд Києва у середу задовольнив подання слідчого СБУ про обрання стосовно экс-прем'єра, вже заарештованої у газовій справі, запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою у зв'язку з розслідуванням справи корпорації «Єдині енергетичні системи України».

Про це повідомив захисник Ю.Тимошенко Сергій Власенко. За його словами, Юлію Тимошенко ув'язнили безстроково. Адвокат пояснив, що

термін арешту у рішенні суду не вказаний. На його думку, рішення абсурдне, адже Тимошенко вже сидить під вартою з 3 серпня.

Депутати від фракції БЮТ-«Батьківщина» припинили блокування трибуни парламенту й залишили сесійну залу, вирушивши до слідчого ізолятора, де утримують Юлію Тимошенко.

9
грудня

Опозиція знову відмовилася працювати у парламенті й залишила залу засідань. Як повідомив лідер БЮТу Андрій Кожем'якін, його фракція і надалі протестуватиме проти свавілля та репресій, які чинить нинішня влада. На погоджувальній раді лідерам фракцій не вдалося досягти компромісу щодо спірних законопроектів. Меншість вимагає внести до порядку денного законопроекти про декриміналізацію статей кодексу, за якими, зокрема, засуджено Юлію Тимошенко.

Перше читання пройшов законопроект про ринок землі, за яким мораторій на продаж угідь буде знятий з 2013-го року. За документ проголосувало 245 депутатів. Фракції БЮТ та НУ-НС не голосували. Як повідомив голова парламентського комітету з питань агрополітики, регіонал Григорій Калетник, купувати землю зможуть тільки українські громадяни або держава. Одна особа зможе придбати не більше 100 гектарів. А фізична чи юридична особа – не більше 6-ти тисяч.

Другий арешт Юлії Тимошенко в СІЗО суперечить Європейській конвенції з прав людини, ратифікованої Україною. Про це сказав голова представництва ЄС в Україні Жозе Мануель Пінту Тейшейра. Він наголосив, що виїзне засідання є порушенням Європейської конвенції з прав людини, і наступного тижня Україну відвідає представник Данського Гельсінського комітету.

Якби вибори до Верховної Ради відбулися наступної неділі, 5%-ий бар'єр подолали б 5 політичних сил: Партія «Батьківщина» (18.8%), Партія регіонів (17.8%), Партія «Фронт змін» (11.4%), Комуністична партія України (8.4%), Партія «УДАР» (5.8%). Не визначилися з вибором 15.7%. Такі дані свого загальнонаціонального опитування населення України оприлюднив Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Опитування проводилось з 22 листопада по 6 грудня 2011 року.

II. Аналітична довідка

✓ Демократичні процеси

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ В РОСІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ ТА ОПОЗИЦІЇ

5 грудня голова Центральної виборчої комісії Російської Федерації Володимир Чуров оголосив попередні результати виборів до російської Державної Думи, що відбулися днем раніше. Згідно з ними, перемогу із 49,54% голосів виборців здобула правляча партія «Єдина Росія», а прохідний 7-відсотковий бар'єр подолали ще три партії – Комуністична партія Російської Федерації, «Справедлива Росія» та Ліберально-демократична партія Росії. Реакція представників українського політикуму на результати виборів була вкрай суперечливою: у той час, як Президент Віктор Янукович уже 5 грудня привітав свого російського колегу Дмитра Медведєва з перемогою його політичної сили, українські опозиціонери засудили масові виборчі порушення, зафіксовані російськими й міжнародними спостерігачами, та оцінили результати виборів як ще один вияв авторитарної природи політичного режиму Росії.

Чи намагатиметься Партія регіонів повторити результат «Єдиної Росії»?

Які уроки винесе українська опозиція з результатів російських парламентських виборів?

Українська влада: використання російського досвіду з непередбачуваними наслідками

Реакція представників правлячої Партії регіонів (ПР) на успіх «Єдиної Росії» (ЄР) на парламентських виборах була очікуваною. По-перше, українська та російська політичні сили мають меморандум про співробітництво, підписаний ще в 2007 році. По-друге, у своїй діяльності представники ПР і Віктор Янукович, зокрема, багато в чому намагаються імітувати стиль управління саме російської правлячої партії. По-третє, майже 50-відсотковий результат ЄР хоч і є нижчим за аналогічний показник на виборах 2007 року, однак для

сьогоднішньої ПР є справжнім взірцем, який вона безумовно намагатиметься відтворити на майбутніх парламентських виборах. Відповідно, незважаючи на певне охолодження в стосунках українського та російського політичного керівництва протягом останнього року, для більшості представників української влади перемога ЄР на виборах у Росії стала чудовим прикладом для наслідування. Більше того, існують серйозні підстави стверджувати, що на парламентських виборах 2012 року представники української

влади будуть застосовувати схожі методи боротьби за місця у Верховній Раді.

Перш за все, існує дуже мало сумнівів у тому, що схеми фальсифікації результатів народного волевиявлення, зафіксовані в день голосування в Росії, буде використано й на українських виборах. Зрештою, більшість нечесних методів отримання потрібного результату, які використовували 4 грудня в Росії – масове вкидання бюлетенів, кількаразове голосування, видача відкріпних талонів – не є чимось новим для України: під час президентських виборів 2004 року їх застосовували на користь тодішнього кандидата на посаду глави держави Віктора Януковича. Певним запобіжником до масових фальсифікацій на виборах 2012 року може стати нова версія виборчого закону, з якої вилучили низку сприятливих для махінацій з голосами виборців положень. Утім, схвальна реакція представників ПР на вибори в Росії та їхні нечесні маніпуляції під час місцевих виборів 2010 року вказують на те, що українським громадянам слід бути готовими до викривлення результатів їхнього голосування восени 2012 року.

Можна також припустити, що представники ПР будуть наслідувати ЄР і в інших засобах боротьби зі своїми опонентами. Результати парламентських виборів у Росії, зокрема, засвідчили успішність стратегії російської влади на створення підконтрольної опозиції: жодна з трьох політичних партій, які складуть компанію ЄР у майбутньому складі Державної Думи, не є справді опозиційною до влади, у той час як дійсно незручні

для правлячої команди партії, такі як «Яблуко», не змогли подолати прохідний бар'єр. Цілком імовірно, що й українське політичне керівництво намагатиметься до часу проведення наступних парламентських виборів створити «ручну» опозицію, яка набере достатньо голосів, аби пройти до Верховної Ради. При цьому зусилля представників влади вочевидь буде спрямовано на встановлення контролю та «перекупування» вже існуючих опозиційних партій, оскільки створення нових політичних сил напередодні виборів за умов сильного розчарування українських громадян у партіях навряд чи принесе бажаний результат. Крім того, можна очікувати й застосування різних форм цілеспрямованої стратегії влади на розкол опозиції, в тому числі й випробуваний на місцевих виборах метод дублювання партійних осередків. Не варто виключати й вірогідність відмов у реєстрації неугодних партій – як сталося з російським опозиційним об'єднанням «ПАРНАС», яке не допустили до участі у виборах.

Поза тим, між українськими та російськими реаліями існує достатньо серйозних відмінностей, які вказують на те, що використання владною партією схожих методів боротьби з опонентами може призвести до кардинально відмінних результатів. По-перше, рівень популярності ПР в Україні та ЄР в Росії дуже сильно відрізняється: найкращий результат ПР на виборах склав близько 35%, у той час як нинішній рівень підтримки правлячої партії не сягає навіть 20%. Крім того, якщо в Росії багато хто голосував за ЄР внаслідок свого прихильного ставлення до Володимира Путіна чи

Дмитра Медведева, то Президент Віктор Янукович не може похвалитися такою ж популярністю серед населення. Зрештою, українські керманічі, на відміну від своїх російських колег, позбавлені об'єктивних передумов для гарантування «народної любові» в найближчому майбутньому: якщо популярність режиму Володимира Путіна в Росії багато в чому ґрунтується на вдалій експлуатації багатих енергетичних ресурсів країни, то Віктор Янукович просто не має чим «купити» підтримку українців.

Усі ці фактори в комплексі вказують на вразливість імовірного плану української влади з повторення успіху ЄР. З одного боку, ПР не вдасться забезпечити повністю лояльний парламент навіть за умов масових фальсифікацій і потужного використання адміністративного

ресурсу. Відтак, перетворення Верховної Ради на прототип Державної Думи, в якій не представлено жодної справді опозиційної сили, внаслідок виборів 2012 року не відбудеться. З іншого боку, намагання влади гарантувати собі більшість у новому складі парламенту нечесними способами може призвести до значно серйознішого опору населення, ніж у випадку Росії. Це можна пояснити тим, що якщо в Росії протестні настрої серед громадян лише набирають обертів, то в Україні їх рівень уже сягає критичної точки. Таким чином, нечесна конкуренція з боку представників ПР на майбутніх виборах може спровокувати серйозне суспільне збурення. Більше того, існує великий ризик того, що його характер буде далеко не таким мирним, як під час Помаранчевої революції 2004 року.

Українська опозиція: оминуті російські граблі

Якщо ПР може лише мріяти про результат, отриманий ЄР на виборах в Росії, то для представників української опозиції відсотки, набрані їхніми російськими колегами, стали би справжньою катастрофою. З іншого боку, за умов потужного наступу на політичну опозицію в Україні, який багато в чому нагадує Росію десятирічної давнини, із наближенням парламентських виборів лише посилюватиметься, українським опозиціонерам варто було би взяти до уваги ті чинники, які спричинили фіаско російської опозиції.

При цьому слід зауважити, що у Росії невдалий виступ опозиційних сил став результатом цілого комплексу взаємопов'язаних причин.

По-перше, рівень підтримки опозиційних партій в Росії об'єктивно низький, а протестний потенціал російського виборця трансформується здебільшого у відмову від участі у виборах або підтримку «штучних» опозиційних сил, таких як Комуністична партія. По-друге, велику роль відіграли й особливості організації та здійснення виборчого процесу. Так, невисока явка на виборах дозволила російській владі «вкинути» резервні бюлетені, що були на кожній з виборчих дільниць, а ті, що були обладнані електронною системою голосування, працювали з неполадками. Запропоновані лідерами російської опозиції акції протесту на кшталт «Зіпсуй бюлетень» чи «Забери бюлетень»

додому» також зіграли на руку владі, давши змогу їй використати додаткові бюлетені. Не останніми факторами стала відсутність графі «Проти всіх» та невелика кількість партій, які були зареєстровані та допущені до виборів, що залишило значну частину електорату без можливості висловити власну політичну позицію. По-третє, серйозною перешкодою стала роз'єднаність російської опозиції, яка не змогла виступити єдиним фронтом на виборах, хоч і намагається зараз оскаржити результати виборів у суді.

Однак, незважаючи на таку ситуацію в Росії, очікувати повторення такого сценарію в Україні не варто. В Україні відмінна від Росії система виборів, більша кількість парій і більш тісна взаємодія опозиційних сил (незважаючи на те, як це виглядає для стороннього спостерігача).

На нинішньому етапі Україну чекають проблеми іншого характеру, ніж ті, які наявні у Росії, хоча в певних моментах вони перегукуються. Перша і найбільша – український народ остаточно зневірився у тих політиках, яких обрав. Ця зневіра виникла насамперед внаслідок відсутності чітких механізмів звітності влади перед народом. Не останню роль відіграли й нескоординовані дії влади після Помаранчевої революції, що зумовили втрату довіри як до колишніх «помаранчевих» сил, так і до ПР. Наслідком цього можуть стати більш висока політична абстиненція серед електорату та, відповідно, ширші можливості для фальсифікації.

По-друге, парламентські вибори 2012 року відбуватимуться за зразком виборів 1998 і 2002 років,

тобто за змішаною системою. З одного боку, це дасть змогу опозиції сформувати спільні списки кандидатів у мажоритарних округах, з іншого – дозволить представникам влади масово застосовувати адміністративний ресурс. Не варто забувати й про наявні суперечності в лавах опозиційних сил, які можуть призвести до того, що ті з них, які мають достатньо високий рейтинг, можуть не захотіти поступатися місцями в майбутньому парламенті своїм менш популярним союзникам. Тим не менше, за даними останнього соціологічного опитування, проведеного Фондом «Демократичні Ініціативи» ім. Ілька Кучеріва у грудні 2011 року, опозиційні сили поступово нарощують підтримку серед населення, тоді як Партія Регіонів її втрачає. Наприклад, порівняно з березнем 2011 року майже вдвічі зросли рейтинги партій «Фронт Змін» і «УДАР», а «Батьківщина» уперше за кілька років випередила за рівнем популярності правлячу ПР. Разом із тим, партії-союзники «регіоналів» – Народна партія та «Сильна Україна» – вже втратили переважну більшість електорату та вимушені йти на об'єднання з ПР. Варто звернути увагу ще й на такий момент: в Україні сьогодні зареєстровано 185 політичних партій, а в Росії – всього 7. Серед цього, здавалось би, розмаїття політичних сил людей, які хочуть певним чином змінити політичний курс країни, завжди знайдеться той, кого підтримає електорат. Основним мінусом російської опозиції є той факт, що і Борис Немцов, і Михайло Касьянов, і Едуард Лімонов – давно відомі особистості, більшість з яких навіть були при владі. Такої ситуації в Україні можна уникнути

банальною ротацією кадрів, адже й у нас ті самі обличчя представляють опозицію впродовж багатьох років. Звичайно, жоден із політиків не хоче втрачати свого місця та боротиметься за нього до останнього. Але, разом із тим, рано чи пізно з'явиться певна постать, що

уособлюватиме «національного Робесп'єра», котра не буде довго вагатися, коли постане питання: змістити стару владу чи підкоритися їй. У цьому Україна та Росія дуже схожі, адже й там, і там останнє десятиліття владу тримають ті самі можновладці.

Висновки

Отже, парламентські вибори 4 грудня в Росії, на яких досить упевнену перемогу здобула владна партія «Єдина Росія», викликали в представників української влади та опозиції зовсім різні відчуття. Члени правлячої Партії регіонів сприйняли успіх ЄР із захопленням, давши зрозуміти, що намагатимуться повторити його на парламентських виборах 2012 року. Однак попри те, що механізми досягнення цієї мети можуть бути дуже схожими, кінцеві результати, скоріше за все, суттєво відрізнятимуться: у випадку України протискування в парламент якомога більшої кількості лояльних депутатів неперебірливими методами може призвести до набагато потужнішого суспільного опору. Українська опозиція, в свою чергу, хоч наразі в сукупності й має вищий рівень підтримки, ніж влада, однак повинна, з одного боку, бути готовою до нечесних методів боротьби з боку своїх опонентів, і, з іншого – не припуститись тих помилок, які багато в чому спричинили виборчу поразку її російських колег.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (<http://dif.org.ua>).

Аналітики ДІФ:

Ірина Бекешкіна

Олексій Сидорчук

Іван Бачинський

Юлія Ільчук

Марія Куц

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук

Інформаційно-аналітичний бюлетень «Україна у Фокусі» видається Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з Міжнародного Розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні.

Щотижневий випуск бюлетеня став можливий завдяки щирій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст випуску є винятковою відповідальністю «Демократичних ініціатив» та не обов'язково відображає точку зору USAID, Pact або уряду США. Забороняється відтворення та використання будь-якої частини цього бюлетеня у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, копіювання чи використання в будь-який інший спосіб без відповідного посилання на оригінальне джерело.